

Eilander portret

Uit: Schiermonnikoog 2007, almanak van een Eiland

Zo bevoorrecht en daarom graag iets terugdoen

Schiermonnikoog zou je als een afzonderlijke heerlijkheid binnen het Koninkrijk der Nederlanden kunnen opvatten. Het heeft een eigen vlag, een strook groen temidden van een twee keer rood –wit –blauw, een eigen volkslied waarin deze groene strook wordt bejubeld, en bovendien sinds eind 1957 ook een eigen Koning. Met zijn vrouw verblijft hij nu alweer een halve eeuw in het eigen Koningshuis, aan de Nieuwestreek, het vroegere hart van de eilander gemeenschap. Eilanders kennen

het koningspaar door en door en weten, op een enkeling na, heus wel waar het Koningshuis staat. Maar sinds kort is daarin toch een verandering opgetreden. Op zoek naar de eilander identiteit is namelijk ook het Koningshuis als toeristische attractie ontdekt. Vanaf halverwege december 2007 is namelijk aan de zuidzijde van het huis een tableau aangebracht met daarop de tekst dat dit het koningshuis is en dat de bewoners hier reeds lang verblijven. De plechtigheid van het aanbrengen van het tableau viel samen met een bijzondere gebeurtenis. Op 18 december 2007 was het namelijk precies vijftig jaar geleden dat het koningspaar in de echt verbonden werd. Voor de redactie van de Almanak was alleen dit feit al aanleiding om samen met het koningspaar in de tijd terug te gaan¹.

1. Annie en Henk Koning

Henk Koning is op 31 juli 1930 op een boerderijtje te Noordbroek in de provincie Groningen geboren. Het gezin, waarin harmonie kenmerkend is, bestaat uit vader, moeder, een vijf jaar oudere zus en dan Henk. Zijn vader boert in zijn spaarzame vrije tijd zelf een beetje, maar voor de rest van de tijd is hij boerenknecht bij een ander. En ondanks al hun geploeter, ook moeder werkt er bij, om maar in het levensonderhoud van het eigen gezin te kunnen blijven voorzien, heeft Henk zijn ouders nooit op geklaag kunnen betrappen. Zijn vader is zwijgzaam, een man van weinig woorden. Moeder praat des te meer. Beiden zijn van eenvoudige komaf, maar door en door goed, schatten van mensen, zo laat Henk zich ontvallen. Vader is buitenkerkelijk, moeder gereformeerd. Op zondagmorgen gaat het gezin steevast op koffievizite bij de grootouders van vaderskant. Daarbij zijn dan ook vaak andere familieleden aanwezig. Grootvader blijkt over een flinke portie verbeeldingskracht te beschikken en kan – adembenemend mooi – vertellen. Van de verhalen van deze grootvader krijgt Henk nooit genoeg. Zijn verteltalent heeft Henk van deze grootvader. Tijdens de zondagse bezoeken blijven politieke kwesties onaangeroerd. Wat men met elkaar deelt, wordt veel belangrijker gevonden. Binnen de familie van vaderskant is de politieke gezindheid rood gekleurd, socialistisch of communistisch. Iedereen weet precies hoe de ander over welke kwesties denkt, en die verschillende meningen worden gerespecteerd. Henk is een goede leerling, want zijn schoolmeester dringt er bij zijn ouders op aan hem naar de Hogere Burger School (HBS) te sturen.

¹ Dit artikel is gebaseerd op een op 4 oktober 2006 door Agnès Barnhoorn afgenomen interview en een op 26 februari 2008 door Arend Maris met het koningspaar gevoerd gesprek.

Inmiddels breekt de Tweede Wereldoorlog uit. Met zijn bijna fotografisch geheugen herinnert Henk zich nog precies de morgen van 10 mei 1940. Het belooft een mooie dag te worden. Henk is met zijn vader in de tuin bezig bonen te poten als plotseling heel laag een Duits vliegtuig over scheert. Zijn vader zegt slechts: “Nou is het oorlog”.

Honger heeft Henk in de oorlog niet gekend. Wanneer vier joodse gezinnen uit het dorp verdwijnen, voorvoelt zijn moeder wat er met hen gaat gebeuren. Ze zegt namelijk alleen: “Die zien we nooit meer terug”. Voor Henk begint de oorlog pas in 1945, in de maand april. Hij krijgt namelijk last van een kaakontsteking die met een forse zwelling gepaard gaat. De huisarts gelast onmiddellijke opname, maar hoe komt Henk in Groningen? Tenslotte is alleen voor hem nog een plaatsje in een koetsje. Spul om te verdoven is in het ziekenhuis nog beperkt voorradig. Tijdens de operatie blijkt de verdoving dan ook uitgewerkt te zijn. Temidden van oorlogsgewonden komt Henk na de operatie op de gang te liggen. Zijn moeder die, noodgedwongen, thuis heeft moeten blijven, is natuurlijk ten einde raad. Tenslotte pakt een buurjongen kordaat zijn fiets en trapt naar Groningen, een afstand van zo’n 25 kilometer. Hij komt bij het ziekenhuis aan, vindt Henk en zegt tegen hem dat hij hem komt ophalen. In de verwarring die blijkbaar toen ook in het ziekenhuis heerst, kan Henk samen met zijn buurjongen ongemerkt ontsnappen. Achter op de fiets wordt de terugreis aanvaard. Dat het een barre tocht voor Henk wordt, blijkt alleen al uit het feit dat hij onderweg drie keer het bewustzijn verliest. Bij Slochteren rijdt een Canadese tank hen tegemoet. Henk is op slag zijn pijn kwijt.

Tijdens de oorlogsjaren komt Henk van de lagere school af. Hij gaat echter niet naar de HBS, maar naar de ULO-school te Zuidbroek. Nadat hij deze school in 1948 met succes heeft afgerond, weet hij niet meteen wat hij nu verder moet gaan doen. Hij heeft een wat vaag avontuurlijk gevoel, meer niet. Het is nu vooral zijn moeder die er bij hem op aandringt om door te leren en naar de kweekschool te gaan. Zijn vader is het hiermee eens, maar voegt er aan toe dat hij ook van hem een kans krijgt, maar niet moet blijven zitten. Van bij elkaar gespaard geld krijgt Henk van zijn ouders een nieuwe fiets. Dagelijks rijdt hij daarmee naar de Kweekschool te Winschoten. Wanneer Henk ook deze opleiding met succes heeft afgerond is hij ruim 21 jaar en moet hij eerst in militaire dienst. Nijmegen wordt zijn plaats van opkomst. Nadat hij hier zijn basisopleiding heeft gehad, volgt een overplaatsing naar het vliegveld Deelen. De rest van zijn dienstdtijd is hij hier beheerder van een kantine.

Geregeld gaat Henk met zijn dienstmaat Gerrit Klamer in Arnhem stappen. Op een keer, Henk weet nog steeds precies de datum, namelijk op 18 juli 1953, zitten de beide jongens in salon *Trio* een ijsje weg te likken. Enkele tafeltjes verderop zitten twee meisjes. Er ontstaat oogcontact, dat echter ruw verstoord wordt door het geloei van sirenes en de komst van een ambulance. Zowel de beide meisjes als ook Henk en zijn vriend haasten zich naar buiten. Iemand blijkt onwel te zijn geworden en ligt op straat. Dit voorval zorgt er echter wel voor dat ze met de meisjes in gesprek raken. Annie Klapwijk, heet een van hen.

Wie is Annie Klapwijk? Ze is op 6 mei 1932 te Arnhem geboren. Haar ouders krijgen vier kinderen: 3 jongens en 1 meisje. Annie is hun jongste kind. Haar vader is afkomstig uit Nieuwkoop en komt uit een geslacht dat verscheidene loodgieters telt. Hij is zelf waterfitter bij een toen nog Belgisch waterleidingsbedrijf. Moeder komt uit de Betuwe. Gewoonlijk wandelt het gezin op zondagmiddagen van Arnhem naar Velp, want aan de Bergweg aldaar wonen de grootouders van vaderskant. Haar ouders zijn van huis uit hervormd. Wanneer haar vader ernstig ziek wordt en dit overleeft, heeft bij hem een geestelijke ommekeer plaats. Hij

sluit zich aan bij een groepje buitengemeen strenge en wettische geloofsgenoten. Moeder blijft gewoon hervormd.

Wanneer Annie van de lagere school afkomt, bestaat bij haar ouders geen twijfel naar welk vervolgonderwijs zij zal gaan. Meisjes gaan niet naar de ULO -school. Het wordt dus de Huishoudschool. Annie volgt de basisopleiding van twee jaar, daarna leert ze drie jaar door voor naaister en tenslotte nog een jaar voor coupeuse. Deze laatste opleiding rondt ze in 1951 af. Ze is dan 19 jaar. Eenmaal van school is zij huisnaaister bij verschillende gegoede families. Tenslotte is ze dat ook in een gezin van een neus-, keel- en oorarts. Bovendien is ze bij deze arts dokterassistente en huishoudster. Bij deze familie maakt ze ook kennis met de Indische kookkunst.

Wanneer Henk in het najaar van 1953 op het punt staat de militaire dienst te verlaten, willen zijn meerderen hem belonen voor de voortreffelijke wijze waarop hij zijn beheerderschap in de kantine heeft uitgeoefend. Gedacht wordt aan een bevordering tot soldaat 1° klasse. Wanneer Henk dit hoort, is hij mordicus tegen. Hij is van mening dat hij als gewoon soldaat zijn dienstplicht heeft vervuld, daar steeds tevreden mee is geweest en daarom ook weer als gewoon soldaat wil afzwaaien. Om hem toch een blijk van waardering te geven krijgt hij bij zijn afscheid uit dienst een speciaal herdenkingslepelteje overhandigt. Dat neemt Henk wel aan en hij heeft dit steeds zorgvuldig bewaard. Eenmaal uit dienst kijkt hij uit naar een baan in het onderwijs en schrijft hij sollicitatiebrieven. Een korte tijd treedt hij op als invalkracht op een school in de gemeente Slochteren. Ook naar Barneveld solliciteert hij. Spoedig krijgt hij van deze gemeente een reactie. Hij kan daar op een grote school komen met zes klassen. Henk neemt deze betrekking aan en krijgt een klas met 47 kinderen. Het hoofd van deze school raadt hem aan zo snel mogelijk de hoofdakte te halen, want als Henk een dergelijke akte op zak heeft dan maakt hij meteen ook een grote kans om gelijk met een aanstelling een huis te krijgen. In 1956 slaagt Henk voor de hoofdakte.

De ontmoeting in de ijssalon is intussen veranderd in twee vaste verkeringen: Henk met Annie en Gerrit met Hennie. Om het weekend trekt Henk naar Arnhem of komt Annie naar Barneveld.

Wanneer Henk in 1956 voor de hoofdakte is geslaagd besluiten de beide stellen een weekje op vakantie te gaan. De Waddeneilanden trekken, maar daar blijkt gedurende zomerweken weinig plaats meer vrij te zijn. Tenslotte is er op Schiermonnikoog nog net plaats voor vier personen. Dat is in pension – Talsma aan de Badweg. Op 18 december 1956 vieren Henk en Annie hun verloving. Met de hoofdakte op zak gaat Henk in de loop van het jaar 1957 naar een andere baan uitkijken. Opnieuw is hij druk aan het solliciteren. Hij heeft een duidelijke voorkeur. Het liefst zou hij naar Zaandam of Hilversum willen. In beide plaatsen blijkt het onderwijs namelijk hoog aangeschreven te staan.

2. Henk en Annie aan het spelevaren op een plas.

Terwijl hij zo aan het uitkijken blijft, krijgt hij in een vacatureblad ook een advertentie onder ogen van de gemeente Schiermonnikoog. Er wordt een hoofd voor de lagere school gevraagd. De vakantie op dit eiland is hem blijkbaar goed bevallen. Ook naar de eilander gemeente gaat

een sollicitatiebrief. Een reactie blijft uit. Maanden later krijgt zijn school op een vrijdagmiddag echter onverwacht bezoek van twee heren. Ze komen voor Henk en stellen zich voor als burgemeester Boer van Schiermonnikoog en inspecteur van het lager onderwijs. Het loopt tegen de zomervakantie en Henk is met de laatste les van deze middag bezig. Hij verzoekt de beide heren achter in het klaslokaal plaats te nemen en even te wachten. Wanneer de les en daarmee de schoolweek is afgesloten en de kinderen het lokaal hebben verlaten, neemt burgemeester Boer snel het woord, ze moeten immers 's avonds nog met de boot terug naar het eiland. Hij stelt slechts één vraag, namelijk "Wanneer u benoemd wordt tot schoolhoofd op het eiland, neemt u dan deze benoeming aan?" Henk reageert natuurlijk niet meteen en vraagt een korte bedenktijd. Die krijgt hij, maar bij de gemeente Schiermonnikoog blijkt er haast achter te zitten. Immers, wanneer hij akkoord gaat zou het voorstel tot benoeming nog in de raadsvergadering van 30 september aan de orde kunnen komen. Gelijktijdig wordt Henk dan uitgenodigd om eind september twee dagen voor een kennismaking met het schoolpersoneel, personeel van het gemeentehuis en de gemeenteraadsleden naar het eiland te komen. Henk stemt toe. Zijn benoeming is daarna in de gemeenteraad een hamerstuk. Nog diezelfde dag verzendt eilander gemeentesecretaris Wijnholdt een telegram met Henks ontslagaanvraag naar de gemeente Barneveld. Op 18 december 1957 trouwen Henk en Annie te Arnhem. Met ingang van 1 januari 1958 is Henk hoofd van de openbaar lagere school te Schiermonnikoog.

Het jonge paar kan niet meteen de dienstwoning aan de Nieuwestreek betrekken. Deze moet eerst een grondige opknappbeurt ondergaan. Ze krijgen tijdelijk onderdak in *Jans*, een zomerhuis van Hooghart aan de Noorderstreek. Tot de Pasen kunnen Henk en Annie hier blijven, maar daarna moeten ze verkassen omdat het huis opnieuw in de verhuur aan badgasten gaat. Voor tijdelijk vervolgonderdak is niet meteen een alternatief beschikbaar. Het betekent dat Annie naar haar ouders in Arnhem teruggaat en dat Henk een tijdje op de zolder van zijn school bivakkeert. De verbouwing van het schoolhuis is tegen de zomervakantie voltooid. Eindelijk kunnen ze dan hun woning aan de Nieuwestreek betrekken.

Met juffrouw Martha Karst vormt Henk de leiding van de school. In plaats van 47 kinderen in de klas krijgt Henk op het eiland met een klasje van 18 leerlingen te maken die over drie groepen zijn verdeeld. De school als geheel telt slechts 30 leerlingen. De schooldag eindigt 's middags steeds om half vier. Vervolgens bereidt Henk tot vier uur zijn lessen voor de volgende dag voor, drinkt nog even thuis een kopje thee en trekt er daarna nog even op uit. Het zwerven in het buitengebied, het almaar meer inventariseren van planten en vogels, Henk krijgt er niet genoeg van. Wanneer bekend raakt dat Henk zich wel voor het eiland in wil zetten, lijkt er bijna geen houden meer aan. Misschien ook wel mede door zijn functie als schoolhoofd, wordt Henk voor allerlei activiteiten gevraagd. Op verzoek van de VVV gaat hij bijvoorbeeld wekelijks, aan de hand van zelf gemaakte dia's, over zijn omzwervingen op het eiland vertellen. Dat wordt zo'n succes dat hij maar liefst 33 jaar lang diazingen heeft verzorgd, eerst in de Kapel aan de Badweg, daarna in de toenmalig

3. Henk als schoolhoofd voor de klas.

gereformeerde kerk en tenslotte vele jaren in het Dorpshuis. Daarnaast heeft hij al vroeg ook een eigen boot, waarmee hij geregeld over het wad struint. Hij wordt door de Pinkstercommissie benaderd om haar gelederen te komen versterken. En ook dit verzoek is niet tevergeefs. Hij is nog steeds lid van deze Commissie en bekent zelfs dat hij als toeschouwer nog nooit Kallemooi heeft meegevierd. Wanneer Martha Karst in het begin van de jaren zeventig de vraag krijgt voorgelegd of ze een aantal mensen de eilander taal wil leren en zij bereid is deze lessen te geven, wordt ook Henk in een vroeg stadium hierbij ingeschakeld. En nog steeds probeert hij nieuwe cursisten van de zogeheten Eilander Taalploeg, nu alweer meer dan dertig jaar, de eilander taal bij te brengen. Hij heeft inmiddels zelfs een eigen cursusboek geschreven.

In de loop van de jaren zestig organiseert Henk met enkele enthousiastelingen, steeds op twee avonden in het eerste weekend van maart, de even later zo razend populaire eilander avonden. Op deze avonden worden ook allerlei actuele – en vaak ook zeer emotioneel geladen – kwesties op een humoristische wijze over het voetlicht gebracht en daarmee gerelativeerd. Tot het einde van de jaren tachtig heeft Henk deze avonden helpen voorbereiden.

Toen in de loop van 1988 het eiland een eigen Shantymusiek kreeg, was Henk niet meteen van de partij. Toen het koor werd uitgenodigd om op de Sail te Delfzijl op te treden en Henk daarvan hoorde, gaf hij aan dat hij wel graag mee wilde. Dat was alleen mogelijk wanneer hij zou meezingen en zo kwam Henk, terwijl hij zegt niet te kunnen zingen, bij dit koor. Bovendien is hij alweer heel wat jaren de voorzitter.

Toen het eiland in 1958 een echt Natuurmuseum kreeg was Henk hierbij al in een vroeg stadium actief betrokken. En toen dit museum eind jaren zeventig opging in het Bezoekerscentrum, maakte Henk deze overstap mee. Vanaf de oprichting, eind jaren tachtig, heeft Henk zich ook ingezet voor de Cultuurhistorische Vereniging 't Heer en Feer. Jarenlang was hij haar bestuursvoorzitter. Verscheidene jaren vormt Henk bovendien de redactie van de veertiendaags verschijnende krant De Dorpsbode. Bij gebrek aan kopij is hij menigmaal genoodzaakt om zelf aanvullende stukken te leveren. Hij heeft zitting in het bestuur van de eilander Vogelwacht en voetbalt ook jaren bij de eilander VV De Monnik en is inmiddels benoemd tot erelid van deze club. Ik noem tenslotte nog de bijdragen die hij levert voor tal van publicaties en het door hem zelf de afgelopen 25 jaar opgezette archiveringssysteem waardoor een belangrijk gedeelte van de eilanderhistorie, ook voor buitenstaanders, gemakkelijker toegankelijk wordt. De hier genoemde activiteiten zijn slechts een fractie te zijn van alle activiteiten waarbij Henk in de afgelopen vijftig jaar betrokken is geweest en voor een deel nog betrokken is. In 1989 neemt hij als hoofd van de school afscheid. Hij is dan 31 jaar aan de school op het eiland verbonden geweest.

Annie blijkt een zelfde maatschappelijke gerichtheid als Henk te hebben. Naast het runnen van het huishouden en de dagelijkse verzorging van hun drie opgroeiende kinderen, te weten Rita (1958), Sander (1961) en Yannes (1970), is zij al gauw secretaresse van het bestuur van de

4. Henk en Annie in oktober 1961 met Rita staande en Sandertje op school.

vereniging Dorpsbelang, heeft met anderen twee keer per week de leiding over de peuterklas, die de eerste jaren op Rijsbergen is georganiseerd. En alhoewel ze daarvoor geen bevoegdheid heeft, geeft Annie jarenlang samen met juf Karst en later met Yne de Jong handwerkles op de lagere school en ook op eilander Muloschool. Ook kerkelijk is ze actief en zingen doet ze ook graag. Ze is onder de dirigentschappen van Jan Klontje en Foppe Schut lid van het gemengde zangkoor *Hosanna* en nog steeds, onder leiding van Len van Veelen, koorlid van *Ús Ferdyvendaasje*.

De viering van hun vijftigjarig huwelijksfeest op vrijdagmiddag 14 december 2007 werd een eilander middag voor iedereen. Als blijk van betrokkenheid en dank was bijna het halve dorp naar het Dorpshuis uitgelopen. Onder leiding van ceremoniemeester uit de eigen gelederen bleken hun kinderen, samen met tal van personen en groepjes uit de eilander gemeenschap, een volledig middagprogramma in elkaar gedraaid te hebben.

Tussen de onderdelen door waren pauzes ingelast om bezoekers toch ook nog even de gelegenheid te geven het gelukkige paar de handen te schudden en hun wensen en felicitaties uit te spreken. Aan de rijen mensen die dit wilden, leek geen eind te komen. Het officiële gedeelte van het feest ging tot zes uur door. Daarna werd het feest elders in een kleinere kring van kinderen, kleinkinderen en verdere familieleden tot ver in de avonduren voortgezet.

5. Het gelukkige paar voor hun koningshuis

6. Het gezin Koning in de Libelle (1980).

Wanneer Henk en Annie omzien naar de halve eeuw dat ze nu op het eiland wonen, overheerst een gevoel van bevoorrecht zijn. Wat een wereld tref je hier nog aan. Het is klein in zijn overzichtelijkheid, maar groot in zijn onmetelijkheid. En omdat zij al vroeg beseffen hoe bevoorrecht zij zijn, willen ze beiden graag wat terugdoen. Daarom willen ze zich graag inzetten voor de eilander gemeenschap. Vergroeid zijn ze met hun eiland.

De lijfspreuk van Henk was en is nog steeds: *ik leef actief of leef niet*. Activiteiten kwamen op hun beider weg en zijn als uitdaging opgepakt. Daar hebben ze nooit spijt van gehad. En op grond van de eenendertig onderwijsjaren op het eiland, is hij van mening dat kleine scholen een zegen voor de maatschappij kunnen betekenen. Kinderen maak je immers niet een jaar, maar drie jaar mee. En door deze langere begeleiding kun je kinderen persoonlijk misschien werkelijk ook iets meer meegeven en is het ook beter mogelijk om bij hen groei en ontwikkeling te kunnen constateren. Een weg uitstippelen in zijn leven heeft Henk nooit gedaan. Zijn ervaring is dat het leven bestaat uit toevalligheden, waarin we dan achteraf geneigd zijn een lijn te ontdekken.

Henk en Annie, de redactie wenst jullie beiden, in goede gezondheid en temidden van kinderen en kleinkinderen nog vele actieve jaren toe op jullie zo geliefde eiland.

Schiermonnikoog, januari 2007